

Vem kan bli familjehem?

En belysning av familjehemssekreterarens roll i
urvalsprocessen

Av Sofia Gustafsson och Frida Möller

Ht-11

Handledare: Claes Levin och Mats Hilde

Abstract

Authors: Sofia Gustafsson and Frida Möller

Title: Who can become a foster home? An illumination of the foster home secretary's role in the selection process

Supervisor: Claes Levin and Mats Hilde

Is it possible for anyone to become a foster parent?

What if you are homosexual, highly religious or from a foreign culture; is it even worthwhile to apply? We were curious about if one person's prejudice can effect whether a person applying is approved or not.

We interviewed social workers active in different sized communities and specialised in investigating foster homes. We also interviewed a psychologist consulting the social workers and a foster mother (contact person). The results turned out to be quite interesting. We found that a person making these decisions has a tremendous influence on who is approved or not. Thus, one applicant that is not approved in one community might very well be approved in another.

Importantly, for us soon starting our careers, we have to consider what influences that are acceptable in our future decisions apart from professional knowledge; our own experiences, society's expectations, co-workers attitudes or else

Keywords: Fosterparents, Fosterhome, Homosexual, Religion, Ethnicity

Författarnas Tack

tagit
generöst
oss.

Vi vill tacka alla som hjälpt oss att möjliggöra denna uppsats!
Alla ni engagerade familjehemsrekryterare som så generöst
emot oss och svarat på våra frågor. Ni gör ett otroligt arbete!

Tack till Gerry Tapper och Gunvor Andersson som lika
delat med sig av sina erfarenheter.
Tack också, vår handledare, Mats Hilde för att du tog dig an

Till våra familjer
Christer, Ida & Johanna
Niklas & Leo
Tack för att ni hjälpt oss bli klara

och.....
Tack till Varandra

Sofia Gustafsson & Frida Möller

Innehållsförteckning

1 Inledning	6
2 Syfte och Frågeställning	7
2.1 Avgränsning.....	7
2.3 Begrepp.....	8
3 Historisk bakgrund	8
3.1 Familjekonstellationers förändring över tid.....	8
3.2 Så var det förr.....då när det var bättre, eller.?	8
3. Tidigare forskning	11
3.1 Organisationsstrukturens effekt på den enskilde tjänstemannens handlingsfrihet	11
3.2 Vad är en idealfamilj?	13
3.2 Ideala Fosterfamiljen	13
3.3 Den alternativa familjen	15
4. Teoretiska utgångspunkter	16
4.1 Sociala konstruktioner	16
4.2 Normer och normaliteter	17
4.3 Makt	18
5. Metod	19
5.1 Val av Metod	19
5.2 Urval	21
5.3 Etiska övervägande.....	22
5.4 Materialsökning	23
5.5 Fördelning av arbetet	23
6. Analys	23
6.1 Idealet nu.....	24
6.2 Hur ser ett typiskt familjehem ut?	25
6.3 Utredningsmetod	26
6.4 Makt aspekten	27
6.5 Etnicitetens betydelse	29
6.6 Frågan kring homosexualitet.....	32
6.7 Frågan kring religion	35
6.8 Normalitetens differenser.....	42

6.8 Slutsats.....	44
7 Slutdiskussion.....	45
8. Litteratur.....	48

1 Inledning

År 2010 var ungefär 25000 barn placerade eller omhändertagna enligt LVU eller SoL i Sverige(<http://www.socialstyrelsen.se>). De här barnen placeras antingen på olika institutioner eller i familjehem. Vi, författare blev nyfikna på hur processen ser ut när man ska besluta vilka som blir familjehem eller ej. Kan vem som helst bli godkänd som familjehem? Frågan har ett tämligen självklart svar i ”Nej”, men vår frågeställning är vidare än så. Vi lever i ett multikulturellt och demokratiskt samhälle, med åsikts-, och religionsfrihet, men hur öppna är vi för olikheterna i praktiken? Att personer med brottsregister och ärenden hos Kronofogden inte blir godkända vet vi, men hur är det med personer som kanske faller utanför den ”normala” ramen? Frågan blir ju då vad som anses vara normalt? Därför har vi valt att inrikta oss på ämnet ur ett normativt- perspektiv. Hur vi genom våra föreställningar och, i vissa fall, fördomar institutionaliserar människor i vårt samhälle, och till viss del uppfostrar oss själva och andra om ”hur det bör vara”. Kan den enskilde socialarbetarens egna fördomar påverka vem som blir godkänd? Att vara familjehem är varken en samhällelig rättighet eller skyldighet och kan därför inte heller bedömas utifrån ett sådant perspektiv. Dock kan man förvänta sig, i ett demokratiskt samhälle, att alla sökande skall bedömas på lika grunder och att diskriminering inte skall förekomma. Även om man inte har en rättighet att bli familjehem, har man en rättighet att bli bedömd på lika villkor.

2 Syfte och Frågeställning

Syftet med vår uppsats är att undersöka förekomsten av fördomar inom socialtjänsten i samband med beslut kring godkännande av familjehem, och väcka frågan kring huruvida den enskilde socialarbetarens åsikter kan påverka beslut i vissa frågor. Vi har koncentrerat våra frågor kring tre olika områden:

- *Etnicitet*: Placerar man alltid barn hos familjer med samma etniska bakgrund om möjligheten finns? Hur är inställningen till att placera etniskt svenska barn (med svenskfödda föräldrar) hos invandrade familjer?
- *Homosexualitet*: Hur är förekomsten av homosexuella familjehem? Vilka attityder råder bland socialsekreterare i frågan?
- *Religion*: Fördomar kring religiösa människor frodas i samhället och på internet. Vilka synpunkter har socialtjänsten på vad som är en godtagbar grad av religiositet när man ansöker som familjehem? Finns det religioner som man konsekvent avslår i dessa sammanhang.

2.1 Avgränsning

Då vår undersökning bara grundar sig på fyra kommuner i Skåne är den för liten för att ge ett generellt svar, vi kan endast lyfta fram mönster i det de tillfrågade har svarat på våra frågor. Uppsatsen har inte som mål att diskutera fördomsfullhet hos enskilda socialsekreterare eller experter, inte heller att bevisa något samband mellan den enskilde socialarbetarens eventuella fördomar och dennes beslut, bara undersöka i vilken riktning besluten verkar gå och påvisa att besluten tas olika i olika kommuner.

2.3 Begrepp

Vi har valt att använda oss av båda begreppen familjehem och fosterhem i vår uppsats när vi syftar till familjer som tar emot barn som inte är familjernas biologiska barn.

3 Historisk bakgrund

3.1 Familjekonstellationers förändring över tid

Vårt samhälle har förändrats mycket under de senaste 50-60 åren. Familjekonstellationerna har antagit nya former, och våra lagar har så sakteliga fått revideras. Ordet ”familj” har fått utökad betydelse, och kärnfamiljens ”mamma, pappa, barn” är inte längre en självklarhet. 2009-05-01 började lagen om könsneutrala äktenskap att gälla i Sverige (SFS 2009:253). Redan 2003 biföll riksdagen lagförslaget om homosexuellas rätt att adoptera (<http://www.rfsl.se>). Sverige har också berikats med invandrade kulturer och religioner, samtidigt som svenskarna själva blivit mer och mer sekulariserade.

3.2 Så var det förr.....då när det var bättre, eller..?

När denna uppsats skrivs pågår en debatt i media kring behandlingen av fosterbarn i Sverige under 1900-talet. Före detta fosterhemsbarn har talat ut i intervjuer för all sorts media om de missförhållanden som förekommit utan att staten ingripit. Staten har erkänt missförhållanden och den 21 november 2011, höll riksdagens talman Per Westerberg, vid en ceremoni i Stockholms stadshus, ett officiellt upprättelsetal med en ursäkt till alla som vanvårdats i fosterhem.

Till dem som utsatts för denna vanvård mellan åren 1920-1980 skall ekonomisk ersättning utdelas. Vem som berättigas till denna ersättning skall avgöras av en ännu inte inrättad myndighet eller nämnd. Att samhället erkänner skuld i frågan ser flera av offren som positivt ”*Ceremonin innebär att det känns som om vi äntligen fått ett erkännande av att vi var brottsoffer. Det kommer att bli känslosamt*” berättar Taina Adolfsson för Helsingborgs Dagblad (Helsingborgs dagblad 21 nov. 2011) Ann-Sofie Bergman vid Växjö Universitet som skrivit en avhandling kring fosterhem i Växjö mellan 1926-1935 kallad ”*Ett gott hem? Normer för en lämplig fosterbarns placering*” uttalar sig i samma tidning att hon

anser att ceremonin är positiv, däremot är hon kritisk mot att man beslutat att ursäkten och skadestånden bara skall omfatta dem som placerats fram tills 1980 ”*Det finns barn som fortfarande idag far illa i fosterhem*”. Sverige fick sin lagstiftning kring fosterbarnsvård kring förra sekelskiftet. Från att tidigare varit en del av fattigvården med traditionen av ”kringgående” dvs. att man fick gå från gård till gård i socknen och under en begränsad tid bli försörjd av gårdens ägare, för att sen få gå vidare till nästa, eller att bli utauktionerad på den tidens bakvända barnauktioner, dvs. att den som erbjöd sig att ta hand om barnet för lägst ersättning, fick nu barnet vissa rättigheter i egenskap av barn. 1902 kom den första lagstiftningen, lag om fosterbarnsvård, för att skydda barnet. Lagen skulle reglera att ”olämpliga personer” inte skulle komma att få barnen i sin vård och även att samhället skulle övervaka barnets vård. Lagen gällde bara barn upp till sju års ålder, som var i vård hos någon som erhöll ersättning från samhället och som inte var förälder, styvförälder, mor-, eller farförälder. Lagen mötte dock kritik då man påpekade att många barn inte bodde hos sina föräldrar med ändå inte omfattades av lagen. Man ställde sig också kritisk till det faktum att det var upp till varje kommun att utse vilken nämnd som skulle ansvara för tillsynen. I många kommuner var det hälsovårdsmyndigheten som ägde ansvaret, men det kunde även vara kommunalnämnden.

1918 förbjöds både kringgång och barnauktioner och man började mer och mer se till det faktum att fosterbarnens tillsyn inte bara skulle omfatta hälsovårdsperspektivet när man kontrollerade, utan att man även skulle rikta uppmärksamhet mot uppfostringsperspektivet. Detta gjorde att man blev uppmärksam på behovet av att ha *en* nämnd som ansvarade för barnavården, en så kallad barnavårdsnämnd. 1924 beslutades det att barnavårdsnämnder skulle vara obligatoriska i kommunerna, och lagen trädde i kraft 1926. Då utökade man också begreppet ”fosterhemsbarn” att omfatta barn upp till 16 år ”som mot ersättning fostras hos annan än föräldrarna eller särskilt förordnad förmyndare, vilken har vårdnaden om barnet”. (Lag om samhällets barnavård (SFS 1924:361), kap. 7, § 49, mom. 1). Barnavårdsnämnden hade nu även möjlighet att öva tillsyn hos de fosterfamiljer som inte erhöll ersättning, även om det centrala i lagstiftningen var att fosterfamiljer fick ersättning, men om man ansåg att uppsyn behövdes hade man nu möjlighet att nyttja den i ersättningslösa familjer.

1924-års lagstiftning talade också om att utackorderingen av barn skulle ske hos familjer med ”lämplighet” och ”förmåga att uppfylla sina skyldigheter som fosterföräldrar” (Lag om samhällets barnavård (SFS 1924:361), kap. 4, § 34.)

Vad som avsågs med lämplighet eller förmåga preciserades inte, tvärtom ansågs det inte lämpligt att ge detaljerade föreskrifter om vad som skulle komma fosterbarnen till del. Detta är något som ännu verkar vara ett gångbart arbetssätt, även i vår tid. Lämplighet och förmåga förefaller avgöras från fall till fall.

Enligt 1924-års lagförslag kunde man ställa högre krav på fosterföräldrarna än på de biologiska föräldrarna. När det gällde att frånta de biologiska föräldrarna vårdnaden skulle det kunna uppvisas ”allvarliga missförhållanden”, medan det inte skulle behövas gå så långt när det kom till att frånta fosterfamiljerna vårdnaden (Proposition 1924:150). Även detta är något som socialtjänsten fortfarande försöker praktisera, har vi erfarit. Man har en tendens att vara mer tolerant mot de biologiska föräldrarna, då man ser det biologiska bandet som så viktigt för barnens utveckling. Även när det gäller placering hos släktingar har man en mer tillåtande inställning, vilket vi kommer att redovisa i ett annat avsnitt.

Orsakerna till att man fosterhemsplacerat barn har förändrats över tid, vilket gör att det är svårt att jämföra statistik från förr med nu för att se hur situationen eventuellt har utvecklats. Rena siffror om hur många som placerats säger inte så mycket om hur barn i verkligheten har det, eftersom det inte är samma kategori barn som placerades förr jämfört med nu. Under 1900-talets första halvsekel saknades organiserad barnomsorg i Sverige, det var upp till föräldrarna själva att ordna med tillsyn för sina barn. Samtidigt skedde en industrialisering i landet och folk flyttade från landsort till städer. Så länge man levde på gårdar med eget jordbruk kunde man ha barnen hemma hos sig, en möjlighet som försvann när man inte längre levde och arbetade på samma ställe. Ensamstående mammor stod då ofta utan möjlighet till barnpassning under sin arbetstid. Barnen till dessa mammor blev ofta placerade i fosterhem. Tidigare nämnda Ann-Sofie Bergman hänvisar i sin avhandling vidare till Helena Bergmans avhandling *”Att fostra till föräldraskap: barnavårdsmän, genuspolitik och välfärdsstat 1900–1950”*

Där berättas det att somliga av placeringarna var tillfälliga, under tiden barnen var riktigt små. När barnen började skolan kunde mammorna ibland få tillbaka barnen hem, under förutsättning att mammans situation var stabil (Bergman, 2003).

I takt med att samhället började bygga ut barnomsorgen, vilket gjorde det möjligt för ensamstående att både arbeta och ha egna barn minskade den sortens placeringar. Synen på utomäktenskapliga barn började också förändras vilket minskade skammen som tidigare tvingat ogifta mödrar att lämna bort sina barn. Synen på placeringar av barn under dessa tider, var ur de vuxnas perspektiv. Man placerade barn vars föräldrar hade svårigheter att ta hand om dem på önskvärt sätt, och att barnen ofta var små. Senare kommer vi att se att perspektivet skiftat till att spegla barnens egna behov, och att det numer är vanligare med så kallade tonårsplaceringar. Under vår intervju med leg. psykolog *Gerry Tapper* berättar han att en vanlig orsak till fosterhemsplaceringar i Sverige under 1960-talet var fattigdom i familjerna. Föräldrarna saknade ekonomiska medel att försörja sina barn, varför samhället placerade barnen någon annanstans. I dagens samhälle har vi byggt upp ett annat system med möjlighet till försörjningsstöd för familjerna vilket har, så långt vi har kunnat ta reda på, utrotat denna orsak till omhändertagande.

3. Tidigare forskning

3.1 Organisationsstrukturens effekt på den enskilde tjänstemannens handlingsfrihet

I detta avsnitt kommer vi utifrån Agneta Hedbloms (2004) avhandling se på hur familjehemssekreterarnas handlingsfrihet får genomslag i de beslutfattande som sker om ett sökande familjehem blir godkänt eller inte.

Hedblom tar upp att aktiveringspolitiken i Sverige är lokalt baserad och detta innebär att utförandet skiftar från kommun till kommun. Vår uppsats handlar inte om aktiveringspolitiken utan om utredning av familjehem, men som även den är lokalt baserad i likhet med aktiveringspolitiken. Detta innebär att det kan skilja sig från kommun till kommun huruvida familjehemmen blir godkända eller ej, eftersom det inte finns några lagar som reglerar detta. Hedblom menar att det finns studier som visar på *"att det inte är ovanligt att en differentiering som baseras på föreställningar om skillnader mellan könen och etniska minoriteter, som bidrar till en marginalisering, sker i handläggningen vid offentliga byråkratier."* (Hedblom, 2004:12).

”Organisationsstrukturen har en central roll i förhållande till de beslut som handläggarna tar. Den avgör vilken handlingsfrihet de enskilda tjänstemännen har.” (Hedblom, 2004:31). Familjehemssekreterarna är en del av en större organisation, socialförvaltningen. Den sortens organisationsstruktur kallas för byråkrati. Hedblom refererar till Johansson (1992) som menar att en organisation kan ses som en arena för förhandlingar, kamper och dispyter och inom organisationen kan två olika inomorganisationisk kontroll särskiljas. Den första är den disciplinära som bygger på mikromakt och normaliseringstekniker och den andra är den diskursiva som baseras på meningsskapande och regler för medlemskap. I en verksamhet finns ofta en blandning av de här två olika organisationskontrollerna och det är precis så det ser ut för dem som arbetar som familjehemssekreterare på en socialförvaltning. Den diskursiva kontrollen är svår att synliggöra, men den bli synlig när man kan beskriva en regelbundenhet mellan uttalanden, objekt eller positioner. Den skapas i maktrelationer. Familjehemssekreterarnas uppgift är att utreda familjehem och det här utförandet av arbete är inte så avgränsat i form av regler och lagar. Utredningarna är inte i heller standardiserade uppgifter fullt ut då det handlar om att man möter olika familjer där den ene familjen inte är den andre lik. Hedblom menar att det finns tre olika diskurser som har betydelse för den indirekta kontrollen som uppstår när arbetet inte är avgränsat och standardiserat.

Den första diskursen kan ses som den professionella, här ingår den makt i form av kunskap som den professionella har i förhållande till organisationen, den andre är den byråkratiska diskurs, den organisatoriska strukturen som finns inom verksamheten. Den slutliga diskursen av indirekt kontroll är en kontroll som baseras på stereotypa föreställningar om den Andre. Den här diskursen är varken kopplad till den professionella kunskapen eller den organisatoriska strukturen, utan den innehåller de föreställningar och normer som finns i majoritetssamhället. För att definiera den Andre används avgränsningar som exempelvis kön eller majoritetssamhällets definition av minoritetsgrupper. Hedblom menar att makten har en central roll här eftersom den dominerande gruppen har tillgång på resurser som ger dem kraft att kunna tvinga sin definition av verkligheten på andra. Detta betyder att den enskilde tjänstemannens definitioner har stor betydelse för klienten då socialarbetaren, i vårt fall familjehemssekreteraren, kan bidra till en differentiering utifrån stereotypa föreställningar.

3.2 Vad är en idealfamilj?

Samhällsideal förändras ständigt. Allt från hur vi arbetar och var, till vad vi bör äta och hur vi bör se ut. Våra hem skiftar i takt med mode, det skapas nya behov medan andra behov inte längre anses lika viktiga. Media visar upp bilder på vad som gör oss lyckliga och hur vi skall nå dit. Det som länge ansetts vara fundamentet i ett stabilt samhälle är den så kallade ”kärnfamiljen” bestående av mamma-pappa-barn. Detta har länge varit en oomkullrunkelig institution, som stått emot alla törnar och samhällsomstörtningar. Under de senaste 20 åren har vi dock kunnat bevittna förändringar i familjeuppbyggnaderna, och även en attitydförändring i samhället. Vi är, åtminstone på ytan, mer benägna att acceptera andra former av konstellationer än vi sett i vår tradition tidigare. Par som kör barnvagn idag är inte nödvändigtvis av olika kön, somliga kvinnor döljer sitt hår som ett led i att hylla sin gud, andra avstår att fira jul för att stå lojala mot vad de tror på. Lagar har ändrats för att passa fler människors livsstil, skolan har anpassat mathållning och viss undervisning kopplad till barnen i familjer med annan trosuppfattning.

3.2 Ideala Fosterfamiljen

Cecilia Lindgren har behandlat frågor kring adoption i sin avhandling ”En riktig familj” (Lindgren, 2006). Hon beskriver sitt mål med sin avhandling ”en unik möjlighet att studera en samhällelig vision om den goda familjen”(avhandlingens ”abstract”). Vi är medvetna om att adoption och fosterhemsplacering inte är samma sak juridiskt, men vi anser ändå att jämförelsen är rimlig då det i bägge fallen innefattar att en familj tar emot ett icke-biologiskt barn i sitt hem, och behandlar det som sitt eget. I avhandlingens femte kapitel titulerad ”*En normal familj- adoption under 1950-talet*” berättar Lindgren om den första handbok som gavs ut för adoptionsförmedlare 1955, kallad ”Adoption”. En vägledning för myndigheter, tjänstemän och förtroendemän, vilka har att syssla med frågor angående adoption.” Boken var ett samarbete mellan Allmänna Barnhuset, Medicinalstyrelsen, Socialstyrelsen och flera olika experter på barnavård. Boken syftade inte till att ge direkta direktiv om hur man skulle ta sig an enskilda fall,

utan skulle utgöra diskussionsunderlag för de aktuella frågorna (Lindgren, 2006). Författarna till handboken påpekade att man inte skulle ställa alltför höga krav på adoptionsföräldrarna

”De flesta adoptionsförmedlare har väl en idealbild av de personer de vill se som adoptanter, men inte många sökande når upp dit. Det är ju heller inte meningen att kräva idealmänniskor. Enkla, okomplicerade människor utan alltför stora förväntningar och ambitioner lyckas ofta bäst i sin uppgift, förutsatt att de har den goda viljan, det varma hjärtat, den glada generositeten och att de inte tror att föräldrskapet är en dans på rosor. Detta att kunna acceptera ett barn sådant som det är med förtjänster och fel, utan alltför mycket kommenterande och analyserande, att ej försöka göra det till sin egen avbild utan söka främja barnets egen utvecklingslinje med ömhet och förståelse, att kunna vara överseende och tolerant men också visa fasthet när det kräves, och att framför allt ge barnet en trygg känsla av att alltid vara älskat av de sina, att höra dem till, det är vad man önskar av ett gott adoptivhem.” (Lindgren, 2006).

Vidare i texten kan man läsa att kraven icke var så allmängiltiga utan ganska precisa. Man delade upp i rubriker, ämnen som ansågs viktiga: Bostad, ekonomi, social och intellektuell standard, hälsotillstånd och skötsamhet, adoptivföräldrarnas ålder samt adoptivfamiljens sammansättning. Man bedömde även adoptivföräldrarnas utseende för att hitta ett barn som matchade deras färger och kroppsbyggnad (Lindgren, 2006). Man sökte att erbjuda barnet en familj som inte skulle dra till sig någon uppmärksamhet, en vanlig familj där tillhörigheten inte skulle ifrågasättas av omgivningen. Helst skulle barnet inte förflyttas för långt i klasstillhörighet, adoptivföräldrarna skulle gärna ha mer pengar än biologfamiljen, men inte *för* mycket mer pengar då detta skulle göra barnet förvirrat i sin tillhörighet. Att fosterbarn oftast inte placeras i högutbildade hem i dagens samhälle är något som även (Andersson, 2001) tar upp. Dagens fosterfamiljer är oftast arbetare eller småföretagare och där familjen oftast har en traditionell arbetsfördelning, där mannen arbetar och kvinnan står för omsorgen för fosterbarnen på hel- eller deltid. Detta är något som även (Bäck-Wiklund & Johansson, 2003) tar upp som en norm för hur ett idealiskt fosterhem ser ut, och hur arbetsfördelningen ser ut. (Lindgren, 2006) tar även upp att fosterbarnet även

måste kunna leva upp till de krav som skulle komma att ställas av den nya familjen. En vanlig familj skulle utgöras av en mamma och en pappa, och dessa två skulle vara gifta med varandra. Detta för att ett hem skulle betraktas som ”helt”. Allra helst skulle mamman vara hemmafru. Ensamstående kvinnor kunde i undantagsfall godtas, men det faktum att de arbetade utanför hemmet ansågs försämra deras chanser att vara en god och närvarande mor. Att barnet dessutom med stor trolighet blivit bortlämnat av just anledningen att den biologiska modern inte kunnat erbjuda tillfredställande omständigheter för barnet, som ensamstående, så var det inte önskvärt att placera i en liknande familj ansåg man (Lindgren, 2006). Vidare räknade man den lämpliga åldern på adoptivmodern till barnets ålder plus högst 45 år, allra helst till under 40. Detta för att mamman, rent teoretiskt, skulle kunna vara mamma till barnet. Könnsrollerna befastes med att barnets omvårdnad var kvinnans hela ansvar, mannen skulle arbeta och stå för den regelbundna inkomsten. I övrigt skulle mannen vara den ”manlig komponent” som krävdes för att göra en familj hel. Andra egenskaper man önskade tillskriva adoptivföräldrarna var ord som ”ärliga”, ”rejäl”, ”skötsamma” och ”ansvarskännande”.

(Bergman 2007) beskriver hur viktig miljöplaceringen av fosterhemmet ansågs vara. Man ville gärna placera barnen på landet, i frisk luft. I vissa av de dokument som Bergman studerat tas den lantliga luftens positiva inverkan på hälsan för given och övrig motivering saknas. Det förelåg också ett annat skäl till flyttandet till landet, man ville skilja barnet från det dåliga inflytande som det pågående umgänget övade på den unge.

Slutsats: En ärlig, rejäl familj med två föräldrar av olika kön där mamman är hemmafru och pappan arbetar. Mamman är under 40 år och familjen är bosatt på landet. Familjen har lagom mycket pengar och lagom mycket utbildning. Dessutom har de ett gott hjärta och en god vilja.

3.3 Den alternativa familjen

Det har gjorts en del forskning om hur det är att växa upp som barn i ett hem med homosexuella föräldrar utomlands. I USA gjorde man en stor undersökning där man följde lesbiska par som hade fått hjälp med insemination. Man följde paren

och deras barn under en längre tid för att studera föräldrarnas psykiska hälsa, hur deras relation såg ut och hur de fostrade sina barn. Man studerade även barnens psykiska hälsa och sociala hälsa. I studien framkom det att det inte fanns några generella skillnader mellan heterosexuella och homosexuella föräldrars sätt i föräldraskapet och det samma gällde för barnens psykiska hälsa (Bäck-Wiklund & Johansson, 2005). I Sverige är forskningen begränsad, men socialtjänsten har genom uppdrag från staten givit ut rapporten *Sexuell läggning och bemötande i socialtjänsten* (2004-131-23), skriven av Per Svante Landelius och Annika Remaeus. Rapporten var ett resultat av ett uppdrag från regeringen till socialtjänsten att undersöka om den sexuella läggningen hade någon betydelse för hur de blev bemötta av socialtjänsten. I ett avsnitt tar man upp situationer där den sexuella läggningen kan ha betydelse. Man tar då upp att HomO har uppmärksammat att många kommuner i Sverige ifrågasätter homosexuellas lämplighet att bli familjehem.

4. Teoretiska utgångspunkter

Vi har valt att utgå från socialkonstruktivismens synsätt i vår analys för att kunna tolka och förstå resultatet från vår empiri. Detta synsätt innebär att allt vi ser och är, är konstruerat.

4.1 Sociala konstruktioner

(Berger & Luckman, 1998) menar att vi har gemensamma sociala konstruktioner av verkligheten, men även av en värld som har sitt ursprung i våra egna tankar och handlingar. Vidare menar dem att det dagliga språket som används förser människan med nödvändiga objektifieringar för att vi ska kunna definiera och skapa meningsfullhet.

När man arbetar som familjehemssekreterare och har hand om rekryteringen av familjehem innebär det att man utreder och bedömer ett antal olika familjer. När man som familjehemssekreterare möter dessa familjer så kommunicerar och interagerar man, och enligt (Berger & Luckman, 1998) så omfattas kommunikationen av typifieringsscheman som innebär att den andre uppfattas

som exempelvis man, kvinna, utländsk eller homosexuell. Dessa typifieringsscheman påverkar kommunikationen hela tiden och som sedan används för att definiera personen. Detta kan innebära problem om man som familjehemsutredare till exempel möter ett par som presenterar sig som ett homosexuellt par. Problemet uppstår om man som utredare tolkar parets uppträdande utifrån en typifiering som till exempel består av; sexuellt promiskuösa, saknar den kvinnliga omsorgen, som bara en kvinna kan ge. Man kan även tänka sig att man ska utreda ett heterosexuellt par som är religiösa och medlemmar i en minoritetsgrupp och man tolkar att paret är religiösa fanatiker som har ett underligt synsätt på uppfostran och följer konstiga seder. Detta innebär att man sedan tilldelar personen/personerna alla karakteristiska drag och handlingar utifrån den rådande bilden av hur exempelvis hur ett homosexuellt par är, ser ut och vad paret tycker om att göra. Man kan här tala om att man gör någonting stereotypt, enkla och negativa inre bilder av gruppmedlemmarnas egenskaper (Ambjörnsson, 2003). (Bauman 1990) pratar om ingrupp och utgrupp, han menar att det är familjen, som vi tror eller drömmer om som är förebilden för ingruppen. Han menar att de ideal som präglar ingruppen för idealfamiljen är; solidaritet, inbördes tillit och gemensamma band. I ingruppen står även relationen mellan man och hustru som förebild genom att könen kompletterar varandra genom de tjänster som han respektive hon är bäst på. Utgruppen är motsatsen till ingruppen och det kan då till exempel vara det homosexuella paret.

4.2 Normer och normaliteter

Begreppet normalitet definieras olika inom olika vetenskaper. Vi kommer att använda en normalitetsdefinition som lutar sig på sociologiska tolkningar. Den definitionen har lite svagare gränser än en definition om normalitet som handlar om att utläsa normalkurvan utifrån tester och mätningar. I den sociologiska tolkningen handlar det om kollektiva förväntningar och vad som är kulturellt önskvärt.

Normer och normalitet är något som i sin kontext förändras i tid och rum. Alla i ett och samma samhälle har aldrig samma normer och det finns alltid de individer som är avvikare från samhällets normer. I västvärlden på 1700- 1800-talet började

man intressera sig för att mäta och räkna befolkningen och utifrån statistiken började man intressera sig om den normala individen. När man kunde påvisa det normala växte även det onormala, det avvikande fram. Man kunde genom dessa studier av befolkningen börja titta och identifiera de onormala och på detta vis försöka hitta lösningar för dessa individer så att man skulle kunna skapa ett bättre samhälle. Normer om normalitet finns som vi skrev inledningsvis i olika definitioner och vi kommer att ta stöd utifrån den sociologiska tolkningen över vad normalitet är. Vi tittar då mer på hur vi tänker, handlar och hur vi på detta sätt upprätthåller våra värderingar och normer. Normaliteten är aldrig homogen eftersom alla samhällen aldrig fullt ut har lika normer och normerna förändras även över tid. Normerna skiljer sig även från sammanhang till sammanhang. Eftersom det finns många olika sorters sammanhang som även är kopplade till det kulturella blir det spänningar och normerna blir utmanade ständigt ifrån det avvikande. Det positiva i detta är att detta möjliggör att förändringar kan ske (Svensson, 2007). Normen för vad som är ett "gott" respektive "dåligt" hem är något som styrs av samhällets utveckling. Samhället förändras hela tiden och normens innebörd av vad en god respektive dålig familj innebär är något som har förändrats genom tiderna (Bäck-Wiklund & Johansson, 2003). Normalitetens sanning växer fram genom olika maktutövningar. Detta sker genom att dessa sanningar är normaliserade eftersom de är skapade av människor med makt som har beskrivit dem som traditionsenliga, gängse sociala förväntningar. Detta innebär att sanningen får ett sken av att vara den objektiva verkligheten (Payne, 2008) Socialförvaltningen sitter med mycket makt och deras makt påverkar besluten om hur ett familjhem ska vara och se ut.

4.3 Makt

Normer och normalitet kan ses ur ett maktperspektiv. Som vi tog upp under rubriken normer och normalitet så skapas det olika normer i olika sammanhang och inom socialtjänstens organisation formas normen utifrån både lagar och strukturen som finns inom organisationen. Detta skapar gränser och skillnader och man upprätthåller detta med hjälp av makt. Inom socialtjänsten har man uppbackning av lagar och strukturer som man måste följa och detta innebär att det skapas en ojämlikhet mellan socialtjänsten och klientgruppen (Svensson, 2007).

Skau(2001) menar att obalans av makt är strukturellt betingat och den kan inte upphävas utan att man bryter mot de koder som finns inom yrket som styr interaktionen.

Handlingsutrymmet har även den en stor roll i hur makten kan användas. (Svensson m.fl.2008) menar att ett handlingsutrymme inte något som i sig är bra eller dåligt, utan det är en nödvändig aspekt i socialt arbete. Handlingsutrymmet är något som formas i samspel mellan organisation och profession. Handlingsutrymmet är relativt stort när man arbetar som familjehemssekreterare och har som uppgift att utreda nya familjehem. Detta ställer ett stort krav på familjehemssekreterarna i sin tur då de måste kunna stå bakom de val de gör, till exempel vilka påverkas om jag väljer att handla på det ena eller andra sättet? Vilka konsekvenser får det valet jag gör? För vem gör jag valet för?

5. Metod

5.1 Val av Metod

Vi var tidigt överens om att ämnet vi valt var mest lämpad att undersöka med hjälp av den kvalitativa metoden före den kvantitativa. Svaren på våra frågeställningar beror, tror vi, i hög grad på vilken kontext den svarande befinner sig i, och för att få en så rättvis och tydlig bild som möjligt ville vi ge de svarande stort svängrum när de svarade på våra frågor. Att ange anledningar till ett visst beteende eller ett visst bedömande är viktigt för att förstå helheten i hur arbetet utförs. Vi diskuterade möjligheten att göra intervjuerna i enkätform först, men kom till slutsatsen att vi inte var i stånd att skapa frågor som skulle kunna täcka in alla de områden som skulle kunna utgöra bedömningsgrunder för vår fråga. Vårt syfte var att reda på vilka attityder och åsikter socialen hade kring frågor om hur ett normativt familjehem ser ut. Vi har genomfört våra intervjuer där vi har haft vissa teman som centrala, men har även ställt öppna underfrågor där intervjupersonen har fått tala fritt. De intervjupersonerna som arbetar som familjehemsrekryterare har fått ungefär lika frågor. Att vi benämner det som ungefär beror på att vi har varit två som har utfört intervjuerna, vilket kan ha påverkat svaren från intervjupersonerna. Intervjupersonen som var psykolog fick svara på liknande frågor, men som var mer anpassade till dennes position i

förhållande till det arbete som skulle utföras. Vid genomförandet av Kontaktfamiljsintervjun fick vi använda oss av en helt annan intervjuguide då vi ville ta reda på hur hemmet uppfattade sin roll som uppdragstagare. (Se bilaga 2). Vid genomförandet av intervjuerna har vi använt oss av en bandspelare för att på detta viset inte missa relevant information, vilket är lätt att göra när man bara för anteckningar, men vi använde oss av anteckningar som komplement då vi alltid medverkade båda två vid intervjuerna. Fördelarna med att använda en bandspelare kan även vara att man istället kan koncentrera sig på själva intervjun och på kroppsspråket på den man intervjuar och att man ordagrant kan skriva ut intervjuerna, det vill säga att transkribera intervjuerna efteråt. Samtliga intervjuer har transkriberats. En av intervjuerna med en familjehemsrekryterare genomfördes som en telefonintervju, men även den genomfördes med hjälp av en bandspelare.

För att få de svarande ett stort svängrum ansåg vi att semistrukturerad intervju teknik skulle vara till en fördel. Som (Bryman, 2011) är detta ett väldigt bra val om man vill att intervjupersonen ska ha en stor frihet att utforma svaren på sitt eget sätt och att man kan fråga mer djupare följdfrågor. Vi valde att använda oss av en temabaserad intervjuguide (se bilaga 1). Eftersom det inte finns en specifik metod som alla rekryterare använder när de ska utreda familjehem så ansåg vi att genom semistrukturerad intervju skulle få den bredd av svar vi sökte, eftersom vi då kunde ställa följdfrågor och på så sätt få en fördjupad kunskap. Även (May, 2001) menar att semistrukturerad intervju är ett bra alternativ då den som blir intervjuad kan tillåtas att fördjupa sina svar och detta är till fördel om man som intervjuare vill ringa in ett visst tema. Den här metoden var då till fördel för vår uppsats då vi ville ringa in teman som handlade om normer och normalitet vilket även (Bryman, 2011) menar att många forskare då väljer att använda sig utav semistrukturerade intervjuer. Vi valde att tala med socialsekreterare inom några olika kommuner, små som stora för att få en så bred bild av likheter och olikheter i attityder och resonemang som möjligt. Alla intervjuer är gjorda på intervjupersonernas ”hemmaplan”.

5.2 Urval

För att undersöka vårt syfte med att belysa familjehemsrekryterares resonemang och bedömningar om familjehem ville vi intervjua fyra familjehemsekreterare. Vi resonerade en hel del kring det geografiska urvalet och kom fram till att vi ville intervjua familjehemssekreterare från olika kommuner, både från stadskommuner till landsbygdskommuner. Vi undersökte fyra olika kommuner i olika storlekar. En liten kommun (ca 15 000 inv.), två stycken lite större (25-30 000 inv.) och en större kommun (ca 100 000 inv.). Vi ville även intervjua ett familjehem som inte ingick inom begreppet ”normfamiljen” eller kärnfamiljen. Med detta menar vi, ett familjehem där föräldrarna hade en annan sexuell läggning än heterosexualitet, etnicitet eller religion. Vi ville intervjua en sådan familj för att undersöka hur de uppfattade sin roll och sitt samarbete med socialtjänsten.

Vi har använt oss av två olika urval för att undersöka vårt syfte. Vi började med att använda oss av snöbollsurvalet (Bryman, 2011) då en av oss hade en tidigare kontakt med en familjehemsrekryterare. Genom detta urval fick vi kontakt med två familjehemsekreterare som arbetade med familjehemsrekrytering inom socialtjänsten. Vi valde även att ta kontakt med en psykolog genom snöbollsurvalet då detta var en person som var med och analyserade djupintervjuerna som familjehemsekreterarna hade genomfört med de tilltänkta familjehemmen. Vi fick även kontakt med en kontaktfamilj som hade en från normen avvikande religion, genom privata kontakter. Det andra urvalet var ett målstyrt urval (Bryman, 2011) där vi valde ut socialarbetare som hade familjehemsutredning som gemensam faktor, men som arbetade under olika kommuner och inte då enbart inom socialtjänsten utan även som konsulter åt socialtjänsten. För att komma i kontakt med dessa letade vi upp namn, telefonnummer och adress på de olika kommunernas hemsidor. När första kontakten skedde med våra utvalda intervjupersoner informerade vi dem om vilka vi var och vad vårt syfte var med intervjuerna. Vi mailade även ut ett informationsbrev till de som vi fick kontakt med, men även till dem som vi bara kontaktade via nätet. (se bilaga 3)

5.3 Etiska övervägande

Att vi valt att skriva om just detta bygger på personligt intresse av ämnet, däremot har ingen av oss privata intressen av undersökningen.

Vår kunskap och förståelse inom rekrytering och familjehem grundar sig i att en av oss arbetar som familjehem. Detta är inget som i sig kommer att försvåra undersökningen då våra problemformuleringar inte vidrör något som har varit eller är aktuellt i uppdragen som familjehem. Däremot finns en kunskap och förståelse vad det handlar om när barn måste placeras.

Problemformuleringen vi valt att utgå ifrån kan vara känslig, då den har möjlighet att avslöja fördomar och dåligt underbyggda uppfattningar. Ingen vill framstå som fördomsfull eller trångsynt. Vi diskuterade hur vi bäst skulle kunna få ärliga svar. Risken förelåg också att vi själva var inställda på att få vissa svar och att vi skulle vrida och vända på svaren tills de visade vad vi hoppats på. Detta är självklart något som inte får förekomma, och vi anser inte heller att det inträffat. Valet att intervjua socialsekreterare gjordes utifrån att det är deras profession som skall granskas inte familjernas livsstil, dock håller vi våra intervjupersoner anonyma i texten. Det är även inte för uppsatsen intressant vilka de enskilda individerna är eftersom vår uppsats kommer att handla om inställningar från ett rekryteringsperspektiv och inte från ett individperspektiv (Vetenskapsrådet, God forskningssed). När första kontakten skedde med våra utvalda intervjupersoner informerade vi om vilka vi var och vad som var syftet är med intervjuerna. Detta är viktigt att tänka på då man ska göra en undersökning där deltagarna är aktiva (Vetenskapsrådet, Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning). Innan vi påbörjade intervjuerna informerade vi igen om vad intervjun gick ut på, vad informationen skulle användas till och hur vi tänkt presentera den. Informationen att intervjuerna var frivilliga och att de kunde avbrytas om så önskades, delgavs givetvis också. Vi har, efter noggrant övervägande bestämt oss för att hålla de intervjuade socialsekreterarna anonyma och så även den stödfamiljsmamma vi fått tillfälle att prata med. Två personer kommer vi dock att citera med namn, dessa är Gunvor Andersson, professor i socialt arbete vid Lunds Universitet, samt Gerry Tapper leg. psykolog med handledarkompetens i psykoterapi. Dessa två har en utomstående roll i den undersökning vi gjort och har ingen personlig relation till utvalda familjehem, varför deras identiteter kan redovisas.

5.4 Materialsökning

Det materialet som vi har använt oss av består mestadels av litteratur och avhandlingar. För att hitta litteratur och avhandlingar som vi ansåg vara relevant för vår undersökning började vi med att söka på internet på olika databaser som finns på Campus Helsingborgs hemsida. För att hitta vetenskapliga texter använde vi oss av databasen swepub. Vi googlade även fritt på begrepp som; Familjehem, Familjehem+sexualitet, Familjehemsrekrytering, familjehemsföräldrar, fosterföräldrar, fosterbarnsplacering. Vi har även kommit över litteratur genom tips från vår handledare.

5.5 Fördelning av arbetet

Vi inledde arbetet med att tillsammans diskutera och söka upp relevant litteratur. För att vi på ett effektivt sätt skulle kunna arbeta med det insamlade materialet valde vi att fördela vissa områden av arbetet. Frida ansvarade för tidigare forskning och Sofia för det teoretiska ramverket. Oavsätt uppdelningen så har vi under arbetets gång diskuterat och varit delaktiga i alla delar av arbetet för att kunna tydliggöra den röda tråden genom hela arbetet. Det delade författarskapet har varit till stor fördel då vi kunnat diskutera och analysera vårt insamlade material tillsammans. Vi medverkade båda när vi intervjuade och analyserade materialet tillsammans.

6. Analys

Vi kommer i detta avsnitt att redovisa vårt insamlade intervjumaterial. Vi kommer att redovisa resultaten under olika huvudrubriker då vi valt att dela upp de olika resultaten i olika teman.

6.1 Idealet nu

Vid alla våra genomförda intervjuer, med ett undantag, ställde vi frågan: **Vad är ett bra familjehem för dig?**

”En familj som har tid och plats.

Det är en stabil familj som inte har för många förändringar på gång. En familj utan egna problem. Har de haft problem vill vi se att de lagt det bakom sig. Att de så att säga lärt sig något av det. Vi kräver att barnet får eget rum, är det syskonplacering kan man dela rum, men inte annars. Sen vill vi se en ok standard, vi har inga som helst överkrav, men det skall inte vara så det kletar när man sätter sig (skratt). Man vill känna att det är människor med ordning på sin tillvaro. Vi gör alltid polis-, social- och Kronofogde registerutdrag. Har man en parkeringsbot är det inga problem, men har man 60 så....., vad ger det för signal liksom?

Pigga, stadiga. De som är nöjda med sitt eget liv som inte tar barnet för att bli mer nöjda, eller vill känna att de hjälper till. De skall redan ha någon form av tillfredställelse. Att de har ett känslomässigt utrymme att ta hand om ett barn. Man måste ha en öppenhet, men även förmåga att sätta gränser, så det är mycket vi begär av dem.”

*Undantaget var vid intervjun med stödfamiljsmamman, då denna fråga inte ställdes.

Leg. psykolog Gerry Tapper ger sin bild av vad ett bra familjehem är för honom:

”En familj med känslomässigt överskott, en känslomässig möjlighet att ge barnet förutsättningslöst. Att kunna se barnet, att de vuxna är så trygga i sig själv, så pass mogna att de har sina behov säkrade i sig själv att de inte behöver bli utmanade av det skälet av barnet. (...) Att se vad barnet behöver utan att blanda in sina egna behov. Att inte vilja bli bekräftad på barnets bekostnad.” (Tapper)

Alla kommuner vi undersökt använder sig av den s.k. ”Kälvestens-metoden” (se bilaga) antingen i ursprungsutförande eller med vissa tillägg, vilket också kan

tolkas in i deras svar. Denna metod blev utarbetad på 1950-talet, och byggde på den forskning Anna-Lisa Kälvesten bedrivit under 1940-50 talet. Den har dock inte blivit beforskad sedan dess, även om vi fått veta att sådan forskning pågår nu. Metoden fokuserar mycket på relationer i den nuvarande familjen, men också i individernas ursprungsfamiljer. Man ser helst att personer som ansöker är utvecklade i sin självbild, så att det placerade barnet inte blir en förlängning av föräldrarnas egna behov. Relationen mellan makarna skall vara stabil.

Vidare skall det finnas plats för barnet. Barnet skall ha egen säng, helst eget rum. Föräldrarna skall ha tid, vara närvarande för barnet och villiga att engagera sig. Ekonomin skall vara i sin ordning och hemmet välskött.

6.2 Hur ser ett typiskt familjehem ut?

Ligger familjehemmen fortfarande på landet? Är det jordbrukare med många djur som öppnar sina hem, eller hur ser det ut? Vi ställde frågan till våra intervjupersoner, och här är några av deras svar.

”Här är ”gård på landet” inget självändamål, men det är ofta de människorna som har tid, som är på plats. Det är enkla människor, inga högutbildade karriärmänniskor. Många som bor i stan har en annan, stressigare livsstil och ofta saknar de plats att ta emot någon. Men det är inte heller modernt att vara familjehem, det är ingen status i det.”

”För länge sedan när jag jobbade på, så sa man de bor på gård med många djur, that's it, det måste vara bra. Sen kunde det ju vara hur dåligt som helst. Men här pratar vi inte om det (...)

Tvärtom, för mycket hästar, för mycket hundar, för mycket katter då säger vi nej.”

Har de flesta av era familjehem djur?

”Ja, det tror jag fasen de flesta har (skratt)”

”Ja, minsannåda’, men nej inte de jag var hos igår.....Men det är ju bara ett. (skratt)”

Vi ställde frågan om djur till nästan alla våra intervjupersoner, och alla bekräftade att något djur hade alla familjer (utom då den enda som nämndes ovan) oftast hundar. Gunvor Andersson vittnade om att i de familjer hon följt i sin forskning så var hundar vanligt förekommande, och överraskande många hade kennel.

”Det ingår nog i profilen. Man har en öppenhet och önskan att ta hand om..”

Sammanfattning: Dagens typiska familjehemsfamiljer bor i hus, kanske inte på landet men definitivt inte i stan. Det är enkla, ofta lågutbildade människor ur arbetarklassen som trivs i sina hem och i sina familjer. De är ofta stadiga, trygga och öppna. Är ofta låginkomsttagare, samt har hund.

Detta är självklart en grov generalisering, men det ger en indikation på vad vårt samhälle anser vara en bra och normal familj.

6.3 Utredningsmetod

Vår initiala fråga gällde huruvida vem som helst kunde bli godkänd som familjehem? Svaret på detta är nej, men vilka grunder som avgör ett avslag är lite mer diffust. Det finns inga lagar som styr utredningar av familjehem. Istället beror det på utredningsmetod och arbetsplatsklimat. Alla kommuner vi undersökt använder sig av den s.k. ”Kälvestens-metoden” som vi tidigare också nämnt. De flesta vi pratade med var nöjda med arbetsmetoden, man hade åtminstone inte hittat någon bättre.

”Bara för att metoden inte är evidensbaserad så betyder det inte att den är dålig. Vi lever i en trendkänslig värld, och just nu är ledordet ”evidens” säger en av våra tillfrågade rekryterare.

Leg. psykolog Gerry Tapper som arbetar med analyser av det insamlade intervjumaterialet i alla de kommuner vi besökt benämner inte "Kälvesten-metoden" som en mall, utan som ett diskussionsunderlag.

"När jag möter personer som omarbetat metoden så brukar det bara betyda att man tillfört fler frågor. Detta är inte nödvändigt om man förstår hur grundmaterialet skall användas. Den visar upp de områden som är viktiga att prata om för att skapa sig en bild av familjen, den är ingen mall." (Tapper)

Våra intervjupersoner var på många sätt eniga i sina svar, något vi härledde till att de faktiskt arbetade enligt samma metod, och att de också använde sig av samma analytiker. Vi tyckte att det var anmärkningsvärt hur mycket inflytande en och samma person kunde ha i så många kommuner, varför vi blev nyfikna på att intervjua även honom.

Hur mycket makt har du?

"Jag ser det inte som makt, men däremot använder jag mitt inflytande. Jag är alltid väldigt klar i mina ståndpunkter, och när handledningen är slut vet de alltid var jag står." (Tapper)

Flera av rekryterarna tillstod också att de inte gärna gick emot Tappers utlåtande, och själv svarade han såhär:

"I de kommuner där man gått emot mina rekommendationer har man också fått problem." (Tapper)

6.4 Makt aspekten

Vilken makt har den enskilde rekryteraren att påverka ett beslut?

Vi ställde frågan; Hur mycket tror du din egen känsla påverkar när du presenterar ett förslag på familjehem till biologfamiljen, även om du kanske inte kan påverka beslutet i slutändan?

”Jo men det är ju just det jag kan.(skratt) Vi kan påverka vilket familjehem vi väljer, absolut kan vi det.”

I en annan kommun frågade vi specifikt om fördomarna kunde påverka en?

”Ja visst kan det påverka, vi har hemskt mycket makt. Det måste man bli bekväm med. Ofta vill inte socialsekreterare säga att de har makt, men det har vi.”

Finns det då risk att man befäster fördomar med placeringar?

”Ja vi ingår ju i systemet, som ett tvärsnitt av befolkningen, så visst risken finns.”

På samma fråga fick vi också svaret:

”Ja, det är klart, självklart. Och det finns ju trender hit o dit och visst det har jättebetydelse, det är värderingar som styr. Samtidigt tror jag att det är bättre att vara medveten om sina fördomar i så fall, än att tro att man inte har några. Får man sen andra infallsvinklar så är det jättekul att kunna ändra sig. (...) Man måste ha en ödmjukhet, samtidigt som jag inte tror på ”Hej o hå, nu skall jag spräcka alla fördomar” Eller typ testa allting nytt och göra tvärtom, alltså det tror jag inte på.”

6.5 Etnicitetens betydelse

När vi, författarna, började diskutera ämnet etnicitet, tog vår diskussion sin början i frågan huruvida man placerade barn med utländsk härkomst i svenska familjer och vice versa.

Vilka problem man kunde stöta på, och vilken villighet människor eventuellt har att öppna sina hem för något okänt?

Vår första intervju skedde i en liten kommun, med relativt stor invandring och socialsekreteraren var en kvinna med lång erfarenhet (något som f.ö. stämmer in på alla de rekryterare vi intervjuat). Hon tyckte den typen av placeringar var svåra.

”Många svenskar tycker det är besvärligt att ta emot invandrarbarn, de äter inte griskött och vissa bär huckle o sånt.”

Nästa kommun var en större kommun, och där var även erfarenheten lite annorlunda. På frågan om de hade tillgång till familjehem med annan etnicitet svarade den tillfrågade:

”Det vill vi ju ha. Vi har ett muslimskt hem, de kommer från Irak, och de har tagit en 5 årig pojke från Irak. Den familjen är rättså känd inom den kulturen, har gott anseende, så när pojkens föräldrar, som inte ville att han skulle placeras, hörde vilka familjen var blev de jätteglada. (...) Svårigheten med dem är att de pratar rättså dålig svenska, de pratar arabiska hemma, men de har svensktalande barn som bor hemma. De är muslimer, ja inte fundamentalister men vi kan känna att det skulle vara svårt, även om de säger att de kan ta emot ett svenskt barn. Men alltså, då väger vi...Vi tycker ju att det är super att använda dem till arabiska barn.” Hon fortsätter: ”Det handlar om tillgång och efterfrågan, vi hade ju hellre haft fler invandrare som familjehem.”

I den mest invandrantäta kommunen vi besökte blev svaret något, för oss, överraskande.

”En stor del av stadens befolkning är invandrare, men när man tittar på placeringarna så får man inte alls samma bild. Vi har invandrarbarn som vi placerar men inte inte alls så hög andel.”

Hennes svar på om de skulle placera i ett hem med annan etnicitet var:

”Det finns saker som spelar in som tillhörighet, språk och religion. Om man äter griskött eller inte. Annars tittar vi mer på människor än var de kommer ifrån. Det gör att vi skulle kunna placera ett svenskt barn i utländsk hem. Och jag tycker att det är viktigare att titta på kvalitén, än var de kommer ifrån. Ibland ser man att de inte har med sig språket, och då blir det avgörande. Men rätt barn i rätt familj.”

Det fanns dock en grupp invandrare vars kultur krävde ett annat handlingsförfarande, romer. Alla våra intervjuade var överens om att denna grupp var svårare i vissa avseenden. Vi fick berättat för oss att den romska kulturen inte tillåter att man lämnar sin romska släkt, om detta ändå inträffar blir man förskjuten ur kulturen. Detta innebär att om ett barn blir omhändertaget, kan föräldrarna förneka det som sitt barn. Lösningen som man funnit har varit s.k. släktingplaceringar. Barnen stannar då ändå inom kulturen. Problemet med detta, vittnar flera av våra tillfrågade om, är att man som rekryterare kan känna sig tvingad att godkänna ett hem man känner sig tveksam till för att skydda barnet från att bli förskjutet.

”Vi har inte haft så många placeringar, men vid något tillfälle blev vi tvingade att placera inom släkten, därför att trycket från familjen blev så stort. Fast egentligen tyckte vi inte att det var så bra.”

En av de intervjuade hade mycket erfarenhet av just romska placeringar på sin tidigare arbetsplats i stor kommun, hon berättar:

”Romerna är redan en väldigt utsatt grupp, och du kan inte placera dem i vilken familj som helst, den familjen får inte ha den minsta lilla grad av främlingsfientlighet. Det är inte så enkelt.

Jag minns en gång en placerad liten romsk pojke, jag glömmer det aldrig. Han placerades i en svensk familj, och han var så söt den här lille ungen. Men när han växte upp och visade sitt romska arv så var det inte så roligt längre. Man får vara jätteförsiktig. Många romska barn bör dessutom bli placerade, inte bara hos romer, utan i samma romska familj som de tillhör från början. Men även om vi placerar i deras egen familj så har vi ett ansvar för dem. Det är komplicerade frågor.”

En annan svarar:

”Det är verkligen på gott och ont. Vi har utrett släktingar och inte bedömt att de är tillräckligt bra, och ibland går det åt skogen för de här barnen. Där kan vi prata om det sociala arvet. Men där har man beslutat att inte respektera vår utredning, utan man har tagit andra beslut. Och med facit i hand så, hade det verkligen varit värre om de kommit någon annanstans? Lite grand kan vi känna att man offerar en del av de barnen. Nu har man ju inte facit på alla, men det är ett väldigt risktagande ibland som man gör. Frågan är vad som är viktigast, den här känslomässiga tillhörigheten till kulturen?

(...) Men det finns skillnader, vi har en placerad romsk flicka (placerad i svenskt hem) som har kontakt med sin moster, men det är lite ovanligt. (...) Vi måste känna till mycket om kulturen, men också vara öppna för att det i en viss familj inte är så viktigt. Ibland har de romska männen rollen att de ska företräda familjen och det romska. Det förväntas av dem att de ska stå upp mot myndigheterna och slå näven i bordet och så, och sen när det inte blir så ändå så är det bra med det. Så det är som en roll. Men för mig är det ok att de kämpar för sitt. Det är klart de ska. Precis som de svenska föräldrarna kämpar för sina barn, och rätten att få vara föräldrar. Det

tycker jag är bra. Jag tycker inte det är fel att det finns många som tycker om ett barn.”

6.6 Frågan kring homosexualitet

I dagens samhälle anser de flesta att det inte är något fel eller onaturligt att heterosexuella har sex bara för nöjes skull. Däremot är begreppet homosexualitet fortfarande tabu för en del människor och väcker starka känslor (Knutagård, 2007). Vi ställde frågan om hur familjehemssekreterarna resonerade runt par som är homosexuella och ansöker om att få bli familjehem, men vi ville även undersöka om vi kunde urskilja någon skillnad mellan stad och landsbygd utifrån de intervjuer vi utförde.

I den minsta kommunen blev svaret:

”Vi kan inte diskvalificera bara på grund av läggning om ett lesbiskt par vill bli familjehem. Vi måste utreda. Men man måste vara försiktig för föräldrarna måste få veta det.”

Är det vanligt här?

”Nej. Man måste ta hänsyn till hur barnen skulle reagera på t.ex. föräldramöten. Det har aldrig hänt att homosexuella ansökt men däremot lesbiska par. Vi utredde det, men skall jag säga tur eller otur så flyttade det paret från kommunen. (...) Men jag har ingen erfarenhet av homosexuella par, bara lesbiska par men vi hade fått utreda det. De här barnen behöver kärnfamiljen, en manlig och en kvinnlig förebild, även om man kan få det på annat håll också. Men vi säger varken att det inte (den sexuella läggningen) spelar någon roll, eller att vi inte tar emot utan det är noggranna övervägningar.”

Detta citat är intressant att titta på ur ett normativt perspektiv. En familj skall bestå av en kvinna och en man, för att kunna stå som förebilder till barnen, även om det samtidigt erkänns att man kan få dessa förebilder även på annat håll. Detta gör

uttalandet problematiskt. Man motsäger det skäl man just givit som grund, vilket ger dubbla budskap i fråga om vad som är ett rimligt skäl och vad som är en personlig uppfattning om sakens varande.

I den största kommunen var svaret ett annat: Hur resonerar ni kring homosexuella familjehemsföräldrar? Är det något som förekommer?

”Ja, vi har det. Vi ställer samma krav på dem, så det är ingen skillnad på det sättet. Men till skillnad från förr, då redovisade man inte alltid det men det förekom då också, men nu redovisas det. Vi har en ensamstående man som är homosexuell, och då pratar vi med honom om hur han hanterar sin sexualitet. Jag håller på och utreder en homosexuell tjej, jag säger tjej för hon är rätt ung, och hon skall ta hand om sin lillebror. Då pratar vi om det, och det är ju inget problem, han vet ju om det. Det är inget problem för honom. Den här homosexuelle mannen, vad som hände där var att en kollega var på väg att placera en muslimsk pojke där, då sa socialsekreteraren som känner pojken och hans familj väl, att nä det kommer mamman aldrig gå med på. Alltså, vi kan ju inte mörka heller. Vi vet om det och vi redovisar det, föräldrarna får läsa vad vi skriver och pojkarna, barnen har naturligtvis rätt att veta det. Så det är väl där i så fall det kan.....”

– Att föräldrarna säger nej?

”Ja, av olika anledningar. Men jag placerade en flicka hos ett homosexuellt kvinnligt par för flera år sedan. Det var en jättesvår flicka, och det har blivit så bra! Hon var så, så skadad av sin uppväxt. Vi var jätteoroliga och nu är hon alltså, hon skall inte flytta därifrån förrän hon är 25 säger hon. Hon har fått en ny familj, verkligen. Och varken för henne eller hennes mamma är det ett problem. (...) Men jag tror att vi egentligen har nån mer man som är homosexuell.”

Vi ställde frågan; Kan det vara så att man ibland inte vågar riskera, kanske på grund av sina egna fördomar, att man undrar varför en ensamstående man söker det uppdraget? Om de har alternativa motiv eller så, och att man därför tackar nej. För att vara på den säkra sidan.

”När det gäller den här mannen, så har han tidigare varit familjehem tillsammans med sin syster, som tyvärr avled. Så vi har väldigt goda erfarenheter av honom. Det handlar ju också om förtroende.

Vi hade för många år sedan en man som tog emot, och där var flera tonårspojkar, en av pojkarna anmälde att mannen var homosexuell och hade en relation med en av de tidigare placerade pojkarna. Men han förnekade att det var så. Och då blir det ännu värre, alltså för oss ger det mer förtroende om man kan prata om det. Och att man också kan prata om våra farhågor.

Ja, just det...jag hade en homosexuell kille som jag tänkte på att placera hos den homosexuelle mannen. Jag är säker på att den homosexuelle mannen inte har några avsikter, han har en annan relation också, men då sa pojkens socialsekreterare nej. Den killen ville absolut inte det, han ville inte ens bli placerad hos en man om han kom till familjehem. Han tyckte att det var jättejobbigt, vi tror att han kan han varit utsatt för sexuella övergrepp. Han hade många beteenden som tydde på det.”

Även i de andra två, till storleken jämförbara orterna, skiljde sig svaren från varandra. I den ena kommunen hade de ingen erfarenhet av den typen av placering men gav ett hypotetiskt svar:

”Tja, är det trygga och bra personer i övrigt så är det inget jag skulle rygga för. Det gäller ju samma kriterier för dem. Man får väl tänka att barnet får en annan modell av familj bara. Det beror ju också på vad barnen har med sig sen tidigare. Det hade också varit intressant om man skulle placera ett barn som t.ex. växt upp med, vad jag säger, två mammor där mamman säger att hon inte vill ha barnet

placerat i ett vanligt familjehem. Det kan ju bli ganska komplicerat, men jag har inte stött på det.”

Den andra mellanstora kommunen hade en annan syn på det.

”Vi har haft par som hört av sig och som vi varit hemma hos, men det har inte blivit något av det. Inte för att de var homosexuella då. Men hur skall jag säga detta utan att låta moralisk? Jag tycker i första hand att man skall titta på föräldraförmågan, och homosexuella kan ha lika bra föräldraförmåga som någon annan, men som barn är man speciell om man bor i familjehem, och sen är man speciell för att man bor hos homosexuella. Det blir krävande, för även om vi tycker att det är ok, så på många ställen i samhället är det inte det. Då kan barnen bli dubbelt utsatta. Sen kan man ju inte bara säga nej.”

Vi ställde frågan; Men, hur kommer det sig att vissa regler i samhället inte gäller vid placeringar? Homosexuella får adoptera, även om det kan vara svårt att få internationella adoptioner att gå igenom, men varför tycker man att det är ok med vissa barn men inte andra?

”Jag tycker inte man kan säga så. Jag tänker inte att det är för att de är homosexuella, utan rätt barn till rätt familj. Men att vara familjehemsplacerad är att vara speciell, och många av våra placerade barns högsta önskan är att vara just vanlig.”

6.7 Frågan kring religion

I Sverige är frågor kring religion alltid känsliga. Få människor känner sig bekväma med att manifesteras någon form av religiös tillhörighet. Fördomarna kring religiösa människor är ofta många och starka. Hur ser man då, inom socialen, på att placera barn i religiöst aktiva familjehem?

Denna fråga visade sig vara väldigt laddad bland dem vi talade med. Till att börja med var vi inte inställda på att ställa frågor kring någon specifik religiös inriktning, men då det flera gånger uppstod diskussioner kring ett speciellt samfund, Jehovas vittnen, blev vi nyfikna på att undersöka inställningen till just dessa. Vi fick också möjlighet att intervjua en kvinna som, tillsammans med sin familj, tillhör Jehovas vittnen och är kontaktfamilj i en av våra utvalda kommuner. Först tänker vi presentera vad rekryterarna har sagt, sen låter vi henne svara på de frågor som uppstått.

Vid vår första intervju ställde vi frågan hur kommunen ställde sig till familjer som var aktivt religiösa, och tog som exempel Jehovas vittnen. Vid första beröringen av ämnet svarade den tillfrågade så här:

”Vi skulle aldrig placera ett barn så mot föräldrarnas vilja. Har vi ett annat alternativ, placerar vi inte barnet där. Alltså är det någon extrem religion så skulle jag inte placera ett barn där.”

Vi frågade; Men det är inget som direkt diskvalificerar?

”Nej, de utreds som alla andra.”

Lite längre fram i intervjun ändras tonen något, hon berättar om en kvinna som växt upp med föräldrar som var Jehovas vittnen och hur olycklig denna kvinna känt sig under barndomen.

”Alltså jag har precis denna vecka hört liksom hennes version, hur ett barn har upplevt det och och jag tycker inte något barn ska uppleva det, de tycker jag faktiskt inte. Så att vuxna får ju givetvis välja hur dom vill leva sitt liv. De tar ansvar för det men, men vi måste kunna styra när det gäller barn, därför att barnet har ingen möjlighet att välja så att då får vi välja i stället för.(...) Alltså där är så jättemycket som ska vägas in, men men personligen tycker jag faktiskt att de ska vara en vanlig familj som som lever på ett vanligt

sätt. Varför ska man ta dom där ytterligheterna? Och där tänker jag, skulle jag ha tillåtit Jehovas Vittnen att ta hand om mina barn? Nä.”

I nästa kommun när frågan kom upp märkte vi en förändring i kroppsspråket hos den intervjuade. Från att ha suttit avslappnat korsade hon nu både armar och ben.

”Vi har lite dåliga erfarenheter. (...) Om jag skall prata för mig själv, så tycker jag att sekter, vill inte jag om man nu kan säga och det tycker jag att Jehovas vittnen är. Det är för det här också att barn inte får fira födelsedagar, och de får inte fira julaftonen när de är Jehovas vittnen, och de blir udda. Det är ju en sak om de är födda in i det. Jag tycker det känns att barnen blir lite stigmatiserade nånstans, och det vill jag inte medverka till. (...) Jag har aldrig stött på någon som säger ”jag lever i en sekt” utan alla tonar ned det här va, så det är ju något man måste fråga jättemycket om. Hur är det med det, och hur är det med det?”

Gerry Tapper ger även han sin version:

”För mig så är det klart att de inte är aktuella som familjehem. Det är andra saker som styr i de familjerna, och om man tänker på insyn och vad man utsätter barn för i de familjerna. - Men om det är en ungdom som blir placerad på grund av sina egna problem, och denne är uppväxt som ett vittne kanske man ska placera i ett liknande hem? - Nä det tycker inte jag. Sekteristiska rörelser skall samhället inte stötta. Sen att det finns barn som växer upp så är sin sak, men vi skall inte arbeta för att de skall göra det. (...) Jag har varit med om att man vägrat söka den hjälp som barnet behöver.”(Tapper)

Här är det intressant att betrakta det uttalande som Tapper gör utifrån begreppet ”in-, och utgrupp”. Tapper använder begreppet ”sektaristiska rörelser” i form av något som står utanför samhället, och att det etablerade samhället också skall bevara den distansen. Vilka som ingår i dessa rörelser, mer än Jehovas Vittnen, nämner han inte men pluralformen avslöjar att det finns fler organisationer som han vill kategorisera på detta sätt. I ett av citaten längre upp säger en av

socialsekreterarna att ”det skall vara en vanlig familj, som lever på vanligt sätt”. Här ställer socialsekreteraren Jehovas Vittnen utanför kategorin ”vanlig”.

”Den etablerade gruppen tillskriver outsidergruppen (utgruppen) tvivelaktiga egenskaper och lyfter ofta fram de ”sämsta” egenskaperna eller låter de mest avvikande representera hela gruppen, medan de ”bästa” egenskaperna lyfts fram i den egna gruppen” (Svensson, 2007).

Nästa rekryterare förklarar sin bild och använder ord som *instängt* och *svart livssyn* när vittnena kommer på tal. Hon berättar att man haft en släktingplacering, som socialen motsatte sig men som ändå gick igenom, och några år senare blev det sammanbrott i familjen och man fick omplacera.

Vi ställde frågan; Men sammanbrott sker ju i andra familjer också. Hur mycket tror ni berodde på religionen, och hur mycket tolkade ni in era föreställningar?

”Jo, det var nog en kombination.”

Vi ställde frågan; Hur mycket kunskap inhämtar ni om hur de här människorna faktiskt lever?

”Det måste vi ju göra så mycket man kan. Man söker på nätet o så. Men vi kan ju inte veta lika mycket som de som lever i det.”

Så kom vi då till en kommun vars erfarenheter skilde sig från de andras.

”Vi har haft släktingplaceringar och jag tyckte inte de var så märkliga som man trodde. Vi har djupintervjuat dem. Det var en lillasyster som blev placerad, och den blev alldeles utmärkt den placeringen. Hon var ju redan uppväxt på det sättet. Jag tyckte inte de höll på med nåt så väldigt märkligt, de offrade inga barn.....(Stort skratt) (...) Jag var lite skum på det, men jag tyckte inte det var så märkligt. (...) Vi hade en intervju med en kontaktfamilj, och i kontaktfamiljsformuläret fanns ingen fråga kring religion, så familjen berättade det själva i slutet på intervjun. Och det kunde man inte få ihop med den familjen alls. Vi tog upp det med

biologföräldrarna och det var inget problem. (...) Vi gjorde om formuläret sen. Men de har blivit en omtyckt kontaktfamilj sen, och vi kan tänka oss att använda dem som familjehem också. Men de var nog inte så väldigt religiösa egentligen.

Vi ställde frågan; Vi har diskuterat att det måste finnas utrymme för individen. Alla muslimer är ju inte självmordsbombare och alla homosexuella har inte promiskuösa kontakter överallt.

”Nä, det är sant”, svarar rekryteraren.

Hur ser då vittnena själva på uppgiften att vara familjehem och/eller kontaktfamilj?

Vi mötte en ung kvinna i ett normalt, välstädat hem som gästfritt tog emot oss. Hon och hennes familj var kontaktfamilj till en åttaårig flicka. Vi ställde frågor om hur hon hade upplevt utredningen för bli kontaktfamilj och hur familjen resonerade kring att vara kontaktfamilj med en religion Jehovas Vittne.

”Jag ser på detta som på vilket arbete som helst. Jag sitter inte på mitt vanliga jobb och diskuterar religion, och det gör jag inte i detta arbetet heller. Har NN frågor, så svarar jag på dem, men inte mer. Vi måste visa respekt mot både flickan och hennes mamma.”
(Kontaktfamiljismamman)

Vi frågade; Hur löser ni det kring högtiderna som ni inte firar?

”Eftersom vi är kontaktfamilj så har vår flicka mycket kontakt med sin biologiska mamma och hon vill gärna ha sin dotter hemma vid högtiderna, så det är inget problem.” (Kontaktfamiljismamman)

Vi frågade; Måste flickan följa med på era möten?

”Nej, vi har frågat hennes mamma om vi får ta med flickan, och hon ville först själv i så fall gå på ett möte innan hon sa ja. Hon har inte

gjort det ännu, så därför har vi inte haft med flickan heller. Jag respekterar att mamman inte vill det. (...) Jag tänker på det när jag själv skall ut och jobba (hon läser till förskolelärare) att jag måste vara öppen för nya religioner och respektera alla av olika hudfärg och kulturer.” (Kontaktfamiljsmamman)

Vi ställde frågan om hur skulle det fungera om ni var ett fulltids familjehem?

”Det skulle vara svårare. Våra möten är viktiga för mig, precis som vilken förening man är med i som helst, om man går och tränar eller så, jag vill kunna göra det.” (Kontaktfamiljsmamman)

Vi ställde frågan om man kan vara mer eller mindre Jehovas vittne, vem bestämmer över dig?

”Jag bestämmer över mig själv. Alla har ju en egen vilja.(...) Många tror att bara för att vi inte fira jul så får barnen inga presenter, men så är det inte. Vi gör jättemycket med vår son, och han får mycket presenter. Vad många inte tänker på är hur många barn har det den helgen, med föräldrar som dricker till exempel. (...) Vi är noga med att vår egen son inte skall känna sig utanför de andra på förskolan. (...) Om han växer upp och inte vill vara ett vittne så kommer jag att älska honom ändå. (...)”(Kontaktfamiljsmamman)

Vi undrade vidare om hon tyckte att hon var annorlunda än andra vittnen?

”Nä, det tror jag inte. Jag tror att det är en missuppfattning. Visst finns det märkliga människor även där, men så är det överallt ju. (...) Om man i Sverige säger att man tror på gud tycker folk det är märkligt, även om de flesta själva är konfirmerade. Men försök att bli president i USA o säg att du inte tror på gud, det skulle bli ramaskri (skratt) Där skall man gå på gudstjänst varje vecka för att vara en god medborgare, medan i Sverige är det tvärtom. Här får

man inte tro för mycket för då blir det konstigt.
(...)”(Kontaktfamiljsmamman)

Vissa av familjehemssekreterarna vi intervjuade menade att de uppfattade att människor som var vittnen var svåra att få grepp om då de uppfattade dem som slutna. Vi frågade kontaktfamiljsmamman om hon höll med om att vittnena var slutna och utan insyn.

”Nä, det förstår jag inte. Jag är ute på min fritid och pratar med människor om min tro, dock inte när NN är här, så då kan man bara fråga. Våra mötestider står uppsatta på dörren till Rikets sal och man är välkommen att komma dit och lyssna om man vill, så det förstår jag inte. Det verkar som om de flesta som uttalar sig bara har pratat med folk som har lämnat vittnena, och det är klart att de har tråkiga erfarenheter. Då kanske man borde nysta i varför de har de erfarenheterna. Många gånger verkar det inte ha med religionen i sig att göra. Ett barn som far illa kan ju själv senare dra slutsatsen att det var på grund av religionen, när det i själva verket var problem som skulle uppstått i vilken familj som helst. Jag vill poängtera att jag kompromissar inte med min tro, men jag skulle som stödfamilj aldrig nyttja eller predika för barnet. Har hon en fråga får hon komma med den och då svarar jag.(....) Jag har inte upplevt detta som ett problem med att vara stödfamilj, och jag hoppas och tror, jag har inte fått några indikationer att det skulle vara så, utan tvärtom har jag upplevt det som positivt. Om det är någonting så pratar vi alltid om det, och att vi känner respekt för varandra. Många fördomar bottnar i brist på respekt, man vill ha det på sitt sätt, men man måste lyssna på varandra helt enkelt för att få förståelse.”
(Kontaktfamiljsmamman)

Varför tyckte vi att det var viktigt att göra denna intervju, och att redovisa den? Därför att kunskap är makt. Genom att inhämta så mycket kunskap vi kan om områden vi inte känt till tidigare, ökar vi våra möjligheter att vara öppna i vårt framtida yrkesliv. Vi har fått en jämvikt i informationsflödet kring en beryktad

grupp människor. Insikten att skillnaderna mellan människorna inom denna grupp religiösa kan vara stora, gör att vi kan bemöta dem på ett mera fördomsfritt sätt men också att vi blir medvetna om vilka frågor som kan vara adekvata att ställa om vi står inför en situation av placering i en sådan familj.

6.8 Normalitetens differenser

Vi ville titta på våra resultat utifrån bland annat ett normalitets-teoretiskt perspektiv, och resultatet blev intressant då just det normativa skilde sig från kommun till kommun. Alla vi talade med var överens om att som familjehemsplacerad så var man speciell, och man ville med sina placeringar inte öka på den känslan. Vad som riskerade att ställa ut ett barn som speciell var man däremot inte helt överens om. I två av de mindre kommunerna ansåg man inte det lämpligt att placera hos homosexuella, då risken att barnet skulle bli stigmatiserat av detta ansågs för stor, medan man i den största kommunen redan använde sig av sådana hem med stor framgång. I flera av svaren ger man intryck av att valet av placeringar skall fungera som skydd för barnen, men frågan är vad man vill skydda dem ifrån? Är det mot verkliga faror, eller är det mot omgivningens eventuella reaktioner? En av de tillfrågade nämnde föräldramöte som ett problem för ett barn placerat i en homosexuell relation. Med den grunden verkar beslutet inte längre vara taget utifrån familjens potential att ta hand om barnet, utan huruvida andra föräldrar på orten skall reagera på familjekonstellationen och i sin tur implementera den hos sina barn som sen ställer det placerade barnet utanför gemenskapen. En socialsekreterare med en annan inställning skulle kunna se föräldramötet som en ingång för klassens övriga föräldrar att lära känna det nya och utmana sina föreställningar, men detta kräver tilltro till människors förmåga att ändra tänkesätt.

Gällande religion var de flesta försiktiga, då religion i Sverige ofta ses som avvikande och särskilt de religioner vars traditioner avviker från normen. Men även här upptäckte vi skillnader. En av kommunerna var väldigt nöjda med de placeringar de hade, medan andra hade sämre erfarenheter och någon kommun mer eller mindre vägrade använda sig av den typen av familj. Detta beror, som vi ser det, såklart på att graderna av vad vi anser vara normalt beror på våra tidigare

erfarenheter. En socialsekreterare som själv har erfarenheter av rasism, homosexualitet eller religion, kommer inte bedöma likadant som någon som inte delar dessa erfarenheter. Det här fenomenet är inte ovanligt enligt (Hedblom, 2004), som menar att det finns studier som visar att en differentiering som baseras på föreställningar om den Andre bidrar till en marginalisering när offentliga byråkratier handlägger de här ärendena. Att föreställningar kan få genomslagskraft i en bedömning har att göra med att en familjehemssekreterare har en handlingsfrihet där det finns utrymme för en indirekt kontroll som baseras på stereotypa föreställningar om den Andre. Familjehemssekreterarna är de som sitter på makten i ett möte med det sökande familjehemsparet och det är familjehemssekreterarna som kan erbjuda något som det sökande familjehemmet vill ha, att bli godkända som familjehem. Den här makten gör att familjehemssekreteraren har makten att påtvinga sin version av verkligheten till de sökande. Det här innebär att familjehemssekreterarens definition av verkligheten har en stor betydelse för det sökande familjehemmet.

Vi lever i ett samhälle med vissa normer kring de tre områden vi nämnt, och även om normerna så sakteliga förändras så är det inte i familjehemsrekrytering man vill gå främst för att flytta fram gränserna. Detta är för att barnen inte skall bli slagpåsar i en strid som inte är deras. Så till viss del kan man se att idealen för familjehem följer ett mer traditionellt mönster, just för att inte dra uppmärksamheten till sig. Våra föreställningar skapas av den kontext vi upplever dem i, ur ett socialpsykologiskt perspektiv är det intressant att jämföra Sverige med andra länder. Vår rädsla för religion saknas i många andra länder, där det snarare är motsatsen man fruktar. Å andra sidan finns det fortfarande länder som betecknar homosexualitet som en sjukdom. Vi ser det inte etiskt riktigt att en socialsekreterare skulle låta sina egna religiösa eller politiska uppfattningar påverka en klient, ändå är det precis det vi gör när vi överlåter till den enskilde att ta beslut rörandes dessa frågor. För vare sig vi tillåter eller inte tillåter ett barn att bo i ett hem som är aktivt politiskt eller religiöst, så har vi pekat ut en väg som vi tycker är accepterad att gå. Självfallet är detta att påverka, oavsett vad vi kallar det.

6.8 Slutsats

Det föreligger alltså en viss risk att ens egna uppfattningar kommer att påverka ens yrkesutövande i hög grad när man arbetar med sådana här frågor. Vad skall man göra för att undvika att göra fel då? Som människor är vi inte kapabla att alltid göra 100 % rätt, och i socialt arbete kan konsekvenserna bli stora vid felaktiga beslut. Det är alltid ens eget ansvar att utmana sina egna tankar och framförallt inhämta kunskap om områden man inte känner till, men också att fortsätta inhämta kunskap om områden man *tror* sig känna till. Det är också viktigt att betänka *varifrån* man inhämtar sin kunskap. Ett av socialkontoren berättade att de hämtade sin kunskap på internet (gällande Jehovas Vittnen) istället för att söka svar hos källan direkt. Samtidigt erkände man att man på det sättet inte kunde veta lika mycket som de som levde i det. Frågan är hur rättvis bilden som framkommer på nätet är? Hur mycket ser man till källan i sådana här fall, och viktigast av allt: varför frågar man inte direkt? Det är viktigt att kritiskt granska sina uppfattningar kring vad som är egentligen faktabaserat och vad som är min egen idé? Vi kunde se att våra egna fördomar kom på skam vid vissa av intervjuerna. Placeringar vi själva, som utomstående, ställt oss tveksamma till visade sig fungera alldeles utmärkt.

I vår ryggsäck har vi nu flera olika modeller som visat sig fungera.

- Ja, man kan placera barn hos familjer med annan etnicitet, under förutsättning
att alla är medvetna om villkoren.
- Ja, det förekommer fungerande placeringar hos homosexuella av bägge könen, både i par och ensamstående.
- Ja, det går utmärkt att använda sig av ett religiöst familjehem så länge man har
respekt och öppen dialog.

Vi diskuterade mycket hur en god dialog mellan alla parter skulle kunna underlätta förståelsen, och varför detta ibland verkar saknas. Ibland kunde man få uppfattningen att kommunerna ville få placeringen klar och sen gå vidare till nästa ärende.

”I mindre kommuner, måste ni förstå, är arbetsbelastningen ofta så hög att placeringen blir en form av slutstation. Det är inte något man väljer, utan något man blir tvingad till.”

Gemensamt för alla vi intervjuat har varit att de varit mycket engagerade i sitt arbete. Det är mycket erfarna yrkesmänniskor med verkligt intresse och engagemang för frågan. Flera av dem beklagar sig för det bristande intresse som kommunledningarna visar för frågan. Familjehemsrekrytering är ingen högprioriterad fråga. Gerry Tapper säger:

”Tyvärr lär vi nog få se fler ursäkter från staten, av den sort vi sett under det senaste året.”

Flera stycken uttrycker också en glädje över att det finns socionomstudenter som intresserar sig för frågan, det behövs.

7 Slutdiskussion

När vi bedömer saker utifrån ett normativt perspektiv, så gör vi inte det endast utifrån vad vi själva faktiskt tycker, utan också utifrån vad andra *kanske* tycker och det är nu det blir problematiskt. Det blir en cirkelrörelse av fördomar och antaganden, där rädslan för andras fördomar blir en fördom i sig själv, som riskerar att hindra en från att ta det beslut man egentligen önskar.

I några av intervjuerna vi redovisat berättar respondenterna att deras mål är att inte göra barnet än mer speciellt än det redan är. Man anger detta som skäl till att man inte i första hand väljer familjer med en lite annorlunda livsstil som familjehem. Dock är det ingen av våra respondenter som egentligen kan säga *varför* dessa familjer inte skulle kunna vara lämpliga. Vid direkt fråga går man gärna ner på detaljnivå med svar som ” de äter inte griskött”, ”de firar inte jul” eller ”det behövs en mamma och en pappa som förebilder”. Problemet med dessa skäl är att de inte håller att syna i sömmarna.

Låt oss titta på ”problemet” kring griskött. Många människor idag lider av allihanda allergier som förhindrar dem att äta somliga livsmedel. Vissa allergier är så allvarliga att de kan leda till döden. Skulle detta vara ett problem vid en

placering? Knappast, man anpassar helt enkelt kosten och ibland kanske man får göra en specialrätt. Detta kan anses obekvämt, men det verkar föga troligt att någon skulle anropa det som skäl för att inte placera.

Julfirande då? Majoriteten av jordens befolkning firar inte jul av olika anledningar. Det är inte bara Jehovas Vittnen som avstår av religiösa skäl, detta gäller även hinduer, muslimer, judar och inte minst ateister och agnostiker. I praktiken nekar man en placering på grundval av 1 dag av 365, och bortser helt från möjligheten att resterande dagar kan väga upp för denna enda. Måste man vara mamma och pappa för att ge barn bra förebilder?

Många barn idag växer upp med en ensam förälder. Ibland beror situationen på en skilsmässa och då kanske det finns en förälder till att tillgå men inte alltid. Ibland beror situationen på dödsfall och då ligger ansvaret inom familjen på att omge barnet med bra förebilder av bägge kön. Varför skulle detta inte vara möjligt i en homosexuell familj. Är det inte dessutom så att föräldrarna i dessa konstellationer har omgivningens blickar på sig att göra just det?

När man fördjupar sig i dessa frågor, och ser att resonemangen inte håller, blir nästa fråga varför man ändå tar beslut grundade på dem? Här kan man se det ur ett institutionaliserings perspektiv. I vårt land med våra traditioner skall en god medborgare göra som vi alltid gjort. Vi har våra trygga ramar, och vi människor behöver vårt ramverk för att kunna förstå och tolka vår omvärld. När vi börjar ifrågasätta våra traditioner och förutfattade meningar, måste vi också vara redo att anta nya sanningar, annars blir vår tillvaro flytande och många gånger obegriplig. Vi tvingas ifrågasätta våra egna val. Institutionen hjälper oss att vara normala i den kontext vi befinner oss i, men när kontexten förändras ändras också villkoren och har vi inte förankrat våra uppfattningar i något djupare än ”gammal hävd”, får vi svårt att försvara våra val.

Vi, författarna, har tidigare skrivit om att normalitetens sanning växer fram genom olika maktutövningar (Payne, 2008). Ur detta perspektiv är det intressant att tolka den inflytande metodanalytikern har i processen. I vår undersökning är det Gerry Tapper som har denna roll i alla kommunerna. Tapper står för den utomstående expertisen, den som har tolkningsföreträde av materialet. Tapper vill själv inte benämna sig som en som har makt, utan han föredrar ordet inflytande. Han poängterar dock att han är tydlig med sina åsikter, och hymlar inte heller med att

det uppstått problem när man bortsett från hans åsikt. Hans makt ligger möjligen inte i att besluta vem som godkänns, men hans åsikt är en stor maktfaktor i fråga om att skapa sanningar kring vad som kan anses vara normalt. Kontrollens makt är något som även (Hedblom, 2004) tar upp och hon menar att makten har en central roll eftersom den dominerande gruppen har tillgång på resurser som ger dem kraft att kunna tvinga sin definition av verkligheten på andra. Detta får sedan stora konsekvenser i den slutgiltiga bedömningen av familjen.

8. Litteratur

- Akademikerförbundet SSR, Etikrådet. *Yrkesetiska riktlinjer för socionomer* (1997) <http://codex.vr.se/etik9.shtml>
- Ambjörnsson, F (2008). *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasetjejer*, Stockholm: Ordfront förlag
- Andersson, Gunvor (2001) *The motives of foster parents, their family and work circumstances. British Journal of Social Work*, 31: 235-248.
(<http://bjsw.oxfordjournals.org.ludwig.lub.lu.se/content/31/2/235.full.pdf+html>)
- Bauman, Z (1990). *Att tänka sociologiskt*. Göteborg: Bokförlaget Korpen
- Berger, Peter L.& Luckmann, T (1998). *Kunskapssociologi: hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet*, Stockholm: Wahlström & Widstrand
- Bergman, A (2007) *Ett gott hem?*, Licentiatavhandling (elektronisk)
<http://ludwig.lub.lu.se/> (2011-11-01)
- Bryman, A (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: LiberBäck-Wiklund, M &
- Johansson, T (2005) *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur och kultur, Författarna
- Bäck-Wiklund, M & Lundström, T (2001) *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och kultur, Författarna
- Hedblom, A (2004) *Aktiveringspolitikens Janusansikte*. En studie av differentiering, inklusion och marginalisering.
- Helsingborgs dagblad 21 nov.2011
- Höjer, I (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Göteborg: Kompendiet
- Landelius, S & Remaeus, A, Socialtjänsten rapport. *Sexuell läggning och bemötande i socialtjänsten*, (Elektronisk) (2004-31-23)
<http://www.socialstyrelsen.se/>
- Lindgren, S (2006) *En riktig familj. Adoption, föräldraskap och barnets bästa 1917-1975*. Falun: ScandBoo
- LVU (1990:52). <http://www.socialstyrelsen.se/sosfs/1997-15> (2011-11-23)
- May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Payne , M (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Falun: ScandBook AB

Proposition 1924:150

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter.
<http://www.rfsl.se/nord/?p=3863> (2012-01-11)

SFS 1924:361, Lag om samhällets barnavård
SFS 1934:204, Lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård
SFS 2009:253

Skau G-M (2008) *Mellan makt och hjälp* Malmö: Liber

Socialstyrelsen (2011) *Initial bedömning vid socialtjänstens rekrytering av familjehem* (elektronisk). Socialstyrelsens officiella hemsida
<http://www.socialstyrelsen.se/> (2011-12-20)

Socialstyrelsen (2006-101-6) *Barn och unga i socialtjänsten. Utredda, planera och följa upp beslutande insatser*. Edita Västra Aros

SOU 2005:81. *Källan till en chans, - Nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården*, 2005. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/51550>
(2011-12-05)

Svensson, K (2007) *Normer och normalitet I socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB

Svensson Kerstin, Johansson Eva, Laanemets Leilli (2008). *Handlingsutrymme. Utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur

Vetenskapsrådet (2011), *God forskningssed (elektronisk)*, <http://www.vr.se/>
(2011-12-23)

Bilaga 1.

Intervjumall

- Vilken utbildning och arbetslivserfarenhet har du?
- Hur länge har du arbetat med familjehemsfrågor (utredningar, placeringar)?

Om rekrytering

- Hur ser behovet av familjehem ut i er kommun?
- Hur rekryterar ni familjehem?
 - a) Släktingplaceringar, vad anser du om det?

- Använder du någon specifik utredningsmetod?
 - a) (Kälvestenmetoden, PRIDE)?
 - b) Vad anser du om de här verktygen som utredningsmetod?

- Hur resonerar du omkring sökande familjehem som har en stark religiös tro eller är politiskt aktiva?
- Hur resonerar du om homosexuella familjehemsföräldrar?
 - a) Adoption?

- Vilka för och nackdelar anser du att det finns med homosexuella familjehemsföräldrar?
 - a) Vad bygger du ditt resonemang på, erfarenhet, forskning, kunskap?

- Vilka attityder uppfattar du att det finns om homosexuella som vill bli familjehem?
- Finns det några familjehem i er kommun som har en annan etnisk bakgrund?
- Vilka barnplacerar företrädesvis i familjer med en annan etnisk bakgrund?
- Händer det att svenska barn blir placerade i en familj med annan etnisk bakgrund?

Om familjehem

- Var finns huvudelen av familjehemmen, i stan eller landsbygd? Vad tror du det beror på?
- Vad är enligt din uppfattning ett bra familjehem? Kvalitéér/styrkor, matchning, egenskaper, värderingar, egna barn, klass, etnicitet, erfarenhet, religion etc.
- Vad är enligt din uppfattning ett dåligt familjehem?
- Vad bygger du din uppfattning på? (forskning, egna erfarenheter, arbetsgruppens erfarenheter, egna värderingar mm?)
- Hur ser du på familjehemsplacering överhuvudtaget som insats för barn respektive ungdomar? Fördelar och nackdelar.
- Något övrigt som du vill ta upp?

Bilaga. 2

Intervjumall till kontaktfamilj

- Hur ser du på att vara kontaktfamilj?
- Hur uppfattande du själva rekryteringen?
- Uppfattar du någon skillnad eftersom du är ett Vittne?
- Hur gör ni vid högtider om det placerade barnet inte är ett vittne?
- Håller du med om att ni är slutna och utan insyn?
- Hur skulle det fungera om ni var ett fulltids familjehem?

Bilaga.3

Hej.

Vi är två socionomstudenter som läser vid Socialhögskolan, Lunds universitet. Vi skriver för närvarande vår C-uppsats som handlar om familjehemsrekrytering, där vi vill undersöka familjekonstellationens förändring i samhället. Vi är väldigt intresserade av att intervjua dig om dina kunskaper, tankar och funderingar om hur du resonerar kring frågor om hur ett ”bra” familjehem ser ut . Utifrån din erfarenhet skulle vi även vilja diskutera förekomsten av t.ex. homosexuella par eller familjer med annan religion och kultur, som familjehem. Även om det skulle vara så att du inte stött på dessa situationer praktiskt i ditt arbete, skulle vi vara tacksamma om du ville diskutera frågorna med oss, utifrån din yrkeserfarenhet. Vi är intresserade av att tala, både med personer med lång yrkeserfarenhet och dem med kortare, för att sedan kanske kunna göra jämförelser av metod och praktik.

Syftet med vår uppsats är att undersöka hur urvalet och matchning av familjehem och placerade barn förhåller sig till ett professionsetiskt och normativt perspektiv.

Intervjun tar mellan en och två timmar . Under intervjun kommer vi att använda oss av bandspelare. Intervjun är frivillig och kan avbrytas. Din medverkan kan avbrytas ända fram tills uppsatsen går i tryck. Vi kommer självklart att anonymisera det insamlade materialet, samt destruera det efter att uppsatsen är färdig.

Vi är tacksamma om du vill medverka, och ber dig då kontakta någon av oss.

Med Vänliga Hälsningar

Sofia Gustafsson

fiada78@hotmail.se

070-4092160

Frida Möller

frida.moeller@gmail.com

070-756 07 34

Handledare: Claes Levin

claes.levin@soch.lu.se

046-2223163